

POSELSTVÍ SVATÉHO OTCE FRANTIŠKA K 55. SVĚTOVÉMU DNI MÍRU

1. LEDNA 2022

Dialog mezi generacemi, výchova a práce: nástroje pro vytváření trvalého míru

1. „Jak je krásně vidět na horách nohy posla, který přináší radostnou zprávu, který zvěstuje pokoj, hlásá blaho a oznamuje spásu“ (Iz 52,7)

Slova proroka Izaiáše vyjadřují útěchu a úlevný povzdech lidu ve vyhnanství, vyčerpaného násilím a zneužíváním, vystaveného ponižování a smrti. Prorok Baruch se nad tím pozastavil s otázkou: „Čím to, Izraeli, že jsi v nepřátelské zemi, že chřadneš v cizí zemi, poskvrněn jako mrtvoly, že jsi připočten k těm, kteří sestoupili do podsvětí?“ (3,10–11). Pro tyto lidi znamenal příchod posla míru naději na znovuzrození z trosek dějin a počátek zářivé budoucnosti.

Cesta k míru, kterou svatý Pavel VI. nazval novým jménem integrální rozvoj,¹ zůstává bohužel i dnes vzdálená skutečnému životu mnoha mužů a žen, a tedy i celé lidské rodiny, jež je dnes zcela propojená. Navzdory mnohým snahám o konstruktivní dialog mezi národy sílí hřmotný hluk válek a konfliktů, zatímco se šíří nemoci pandemických rozměrů, zhoršují se důsledky klimatické změny a stále více pustne životní prostředí, prohlubuje se tragédie hladu a žízně a nadále převládá ekonomický model založený na individualismu, nikoli na solidárním sdílení. Stejně jako v dobách starověkých proroků ani dnes neustává *volání chudých a země*,² jímž úpěnlivě žádají o spravedlnost a mír.

Mír je v každé době darem shůry a zároveň plodem společného úsilí. Existuje totiž „architektura“ míru, pro niž se angažují různé společenské instituce, a „řemeslo“ míru, které se týká každého z nás osobně.³ Každý může spolupracovat na vytváření mírumilovnějšího světa, počínaje vlastním srdcem a vztahy v rodině, ve společnosti a v rámci životního prostředí až po vztahy mezi národy a mezi státy.

Rád bych zde navrhl *tři způsoby*, jak vytvářet trvalý mír. Za první, *dialog mezi generacemi* jako základ pro realizaci společných projektů. Za druhé, *vzdělání* jako podmínka svobody, odpovědnosti a rozvoje. A konečně, *práci* na plném dosažení lidské důstojnosti. Jedná se o tři prvky, které jsou nezbytné pro „vytvoření společenské smlouvy“,⁴ bez níž se každý mírový projekt ukazuje jako nepřesvědčivý.

2. Pro vytváření míru vést dialog mezi generacemi

Ve světě, který stále ještě svírá pandemie, jež způsobila příliš mnoho problémů, „se někteří lidé pokoušejí utéct před realitou a nalézt útočiště ve svém malém světě; jiní na ni reagují ničivým

¹ Srov. enc. *Populorum progressio* (26. března 1967), č. 76 a násl.

² Srov. enc. *Laudato si'* (24. května 2015), č. 49.

³ Srov. enc. *Fratelli tutti* (3. října 2020), č. 231.

⁴ Tamtéž, č. 218.

násilím. Ale mezi sobeckou lhovostí a násilným protestem je vždycky možná jiná volba: dialog. Dialog mezi generacemi.“⁵

Každý upřímný dialog, i když nepostrádá spravedlivou a pozitivní dialektiku, vždy vyžaduje základní důvěru mezi zúčastněnými stranami. Takovouto vzájemnou důvěru musíme znovu získat! Současná zdravotní krize prohloubila pocit osamělosti a uzavřenost do sebe. K osamělosti starších lidí se přidružuje u mladých pocit bezmoci a ztráty společné představy o budoucnosti. Tato krize je jistě bolestivá. Může však v lidech probudit to, co je v nich nejlepší. Během pandemie jsme se ve všech částech světa setkávali s velkorysým svědeckým soucitem, sdílení a solidarity.

Vést dialog znamená vzájemně si naslouchat, konfrontovat se, dohodnout se a kráčet společně. Podporovat tohle všechno mezi generacemi znamená obdělávat tvrdou a neplodnou půdu konfliktů a odmítání, aby se v ní vypěstovala semena trvalého a společného míru.

Zatímco technologický a hospodářský rozvoj často generace rozděloval, současné krize ukazují naléhavost jejich spojenectví. Na jedné straně mladí lidé potřebují existenciální, moudrou a duchovní zkušenost starších lidí, na druhé straně ti starší potřebují podporu, náklonnost, kreativitu a dynamiku mladých.

Velké společenské výzvy a mírotvorné procesy se neobejdou bez dialogu mezi strážci paměti – staršími – a těmi, kdo pokračují v dějinách – mladými; neobejdou se ani bez ochoty jedněch uvolnit místo druhým a nenárokovat si obsazení celého prostoru prosazováním vlastních bezprostředních zájmů, jako by neexistovala minulost ani budoucnost. Globální krize, kterou prožíváme, nám ukazuje, že setkávání a dialog mezi generacemi jsou hnací silou zdravé politiky, která se nespokojí s řešením stávající situace „nahodilým záplatováním nebo jen rychlými příležitostnými opravami“,⁶ ale která se nabízí jako výsostná forma lásky k druhému⁷ při hledání společných a udržitelných projektů.

Když v obtížných situacích dokážeme uvádět do praxe mezigenerační dialog, „budeme moci být pevně zakořeněni v přítomnosti. Z tohoto místa budeme schopni se vypořádat s minulostí i budoucností: s minulostí, abychom se poučili z dějin a uzdravovali rány, které nás často ovlivňují; s budoucností, abychom v sobě živili nadšení, nechávali rašit sny, probouzeli prorocké vize, dovolovali rozkvést naději. Tímto způsobem se budeme moci učit jedni od druhých.“⁸ Jak by mohly stromy bez kořenů růst a přinášet plody?

Stačí se zamyslet nad otázkou péče o náš společný domov. Samotné životní prostředí totiž „je půjčkou, kterou každá generace přijímá a musí předat té následující“.⁹ Musíme proto ocenit a povzbudit mnoho mladých lidí, kteří se angažují ve prospěch spravedlivějšího světa a ochrany stvoření, jež nám bylo svěřeno do péče. Činí tak se zájmem a nadšením, a především s pocitem odpovědnosti tváří v tvář naléhavé změně kurzu,¹⁰ kterou před nás kladou obtíže vyplývající z dnešní etické a sociálně-ekologické krize.¹¹

⁵ Tamtéž, č. 199.

⁶ Tamtéž, č. 179.

⁷ Srov. tamtéž, č. 180.

⁸ Posynod. apoštol. exhort. *Christus vivit* (25. března 2019), č. 199.

⁹ Posynod. apoštol. exhort. *Laudato si'* (24. května 2015), č. 159.

¹⁰ Srov. tamtéž, č. 163, 202.

¹¹ Srov. tamtéž, č. 139.

Příležitost společně budovat cesty k míru nemůže na druhé straně odhlížet od vzdělávání a práce, které jsou privilegovaným místem a kontextem pro mezigenerační dialog. Právě vzdělání má poskytovat základní pravidla pro dialog mezi generacemi a rovněž pracovní zkušenost poskytuje prostor pro spolupráci mužů a žen různých generací, výměnu vědomostí, poznatků a dovedností s ohledem na společné dobro.

3. Vzdělání a výchova jako hnací síla míru

V posledních letech se celosvětově výrazně snížil rozpočet na vzdělávání a odbornou přípravu, které jsou považovány spíše za výdaje než za investice. Jsou však hlavními nositeli integrálního lidského rozvoje: činí člověka svobodnějším a odpovědnějším a jsou nezbytné pro obranu a podporu míru. Jinými slovy, vzdělání a odborná příprava jsou základem soudržné a civilizované společnosti, která je schopna vytvářet naději, bohatství a pokrok.

Naproti tomu vojenské výdaje vzrostly nad úroveň z konce „studené války“ a zdá se, že budou dále neúměrně narůstat.¹² Je proto vhodné a naléhavé, aby ti, kdo mají vládní odpovědnost, vytvářeli takovou hospodářskou politiku, která by obrátila poměr mezi veřejnými investicemi do vzdělání a prostředky určenými na zbrojení. Ostatně snaha o skutečný proces mezinárodního odzbrojení může přinášet jen velké výhody pro rozvoj lidí a národů, protože uvolní finanční prostředky, které budou vhodněji využívány pro zdravotnictví, školství, infrastrukturu, péči o zemi atd.

Doufám, že investice do vzdělávání budou doprovázeny výraznějším odhodláním podporovat šíření kultury péče,¹³ která se tváří v tvář rozkolům ve společnosti a netečnosti institucí může stát společným jazykem, jenž boří bariéry a staví mosty. „Daná země vzkvétá, probíhá-li konstruktivní dialog mezi různými složkami jejího kulturního bohatství: mezi lidovou kulturou, univerzitní kulturou, kulturou mládeže, uměleckou kulturou a technologickou kulturou, ekonomickou kulturou, rodinnou kulturou i kulturou mediální.“¹⁴ Proto je nutné vytvořit nové kulturní paradigma prostřednictvím „globálního vzdělávacího paktu pro mladé generace a s mladými generacemi, který zavazuje rodiny, komunity, školy a univerzity, instituce, náboženství, vládcy i celé lidstvo k formování vyspělých lidí“,¹⁵ paktu, který podporuje výchovu k integrální ekologii podle kulturního modelu míru, rozvoje a udržitelnosti, zaměřeného na bratrství a na spojenectví mezi člověkem a životním prostředím.¹⁶

Investice do vzdělání a výchovy mladých generací je zásadní cestou, která je díky specifické přípravě dovede k tomu, aby se jim ve světě práce dostalo jejich oprávněného místa.¹⁷

4. Podpora a zajištění práce vytváří mír

Práce je nepostradatelným faktorem při budování a zachování míru. Prací člověk osvědčuje sám sebe a své schopnosti, ale také odhodlání, úsilí a spolupráci s ostatními, protože vždy

¹² Srov. Poselství k účastníkům 4. pařížského mírového fóra, 11.–13. listopadu 2021.

¹³ Srov. enc. *Laudato sí'*, č. 231; *Poselství k 54. Světovému dni míru. Kultura péče jako cesta k míru* (8. prosince 2020).

¹⁴ Enc. *Fratelli tutti*, č. 199.

¹⁵ Videoposelství pro *Global Compact on Education. Together to Look Beyond* (15. října 2020).

¹⁶ Srov. Videoposelství pro *High Level Virtual Climate Ambition Summit* (13. prosince 2020).

¹⁷ Srov. Jan Pavel II., enc. *Laborem exercens* (14. září 1981), č. 18.

pracuje s někým nebo pro někoho. Z tohoto výrazně sociálního pohledu je práce místem, kde se učíme přispívat k lepšímu životu a krásnějšímu světu.

Pandemie covidu-19 zhoršila situaci ve světě práce, který se již dříve potýkal s mnoha problémy. Nesčetné množství ekonomických a výrobních činností zkrachovalo; pracující na smlouvu jsou stále zranitelnější; mnozí z těch, kteří vykonávají základní služby, jsou ještě více skryti veřejnému a politickému povědomí; distanční výuka vedla v mnoha případech k úpadku ve vzdělávání a školství. Kromě toho mladí lidé, kteří vstupují na trh práce, a dospělí, kteří se ocitli v situaci nezaměstnanosti, mají nyní dramatické vyhlídky.

Dopad krize byl ničující zejména na neformální ekonomiku, která často zahrnuje migrující pracovníky. Mnohým z nich státní zákony nepřiznávají právo žít a pracovat v dané zemi a vypadá to, jako by ani neexistovali; žijí ve velmi nejistých podmínkách, jsou vystaveni spolu se svými rodinami různým formám otroctví a bez systému sociálního zabezpečení, který by je chránil. K tomu se přidává skutečnost, že v současné době pouze třetina světové populace v produktivním věku využívá systém sociální ochrany nebo má možnost využít ho jen v omezené formě. V mnoha zemích narůstá násilí a organizovaný zločin, které potlačují svobodu a důstojnost lidí, zamořují hospodářství a brání rozvoji společného dobra. Řešení této situace může spočívat pouze v rozšíření příležitostí pro důstojnou práci.

Práce je totiž základem, na němž lze budovat spravedlnost a solidaritu v každém společenství. Proto „není třeba snažit se stále více nahrazovat lidskou práci technologickým pokrokem. Takto by lidstvo poškozovalo samo sebe. Práce je nezbytnost, je součástí smyslu života na této zemi, cestou zrání, lidského rozvoje a osobní realizace.“¹⁸ Musíme spojit myšlenky a úsilí, abychom vytvořili podmínky a našli řešení pro to, aby každý člověk v produktivním věku měl možnost přispívat svou prací k životu rodiny a společnosti.

Je více než kdy jindy naléhavější prosazovat na celém světě slušné a důstojné pracovní podmínky, zaměřené na společné dobro a ochranu stvoření. Je třeba zajistit a podporovat svobodu podnikatelských iniciativ a zároveň umožnit růst obnovené sociální odpovědnosti, aby zisk nebyl jediným řídicím kritériem.

V této souvislosti je třeba na všech úrovních povzbuzovat, vítat a podporovat iniciativy, které vyzývají podniky k dodržování základních lidských práv pracujících žen a mužů a v tomto smyslu zvyšují citlivost nejen institucí, ale také spotřebitelů, občanské společnosti a podnikatelského prostředí. Čím více si podniky uvědomují svou sociální úlohu, tím více se stávají místem, kde se uplatňuje lidská důstojnost, a tak se samy podílejí na vytváření míru. V tomto ohledu je politika povolána hrát aktivní úlohu a prosazovat spravedlivou rovnováhu mezi ekonomickou svobodou a sociální spravedlností. Všichni, kdo v této oblasti pracují, počínaje katolickými pracovníky a podnikateli, mohou nacházet bezpečné vodítko v *sociální nauce církve*.

Draží bratři a sestry! V době, kdy se snažíme sjednotit síly, abychom se dostali z pandemie, bych rád znovu poděkoval všem, kteří velkoryse a zodpovědně zajišťovali a dále zajišťují vzdělání, bezpečnost a ochranu práv, poskytují lékařskou péči, umožňují setkání rodinných příslušníků s nemocnými, zabezpečují ekonomickou podporu chudých nebo těch, kteří ztratili práci. A ujišťuji je, že v modlitbě vzpomínám na všechny oběti a jejich rodiny.

¹⁸ Enc. *Laudato si'*, č. 128.

Vyzývám vládcy a osoby s politickou a sociální odpovědností, pastýře a vedoucí církevních společenství, jakož i všechny muže a ženy dobré vůle, abychom společně kráčeli po těchto třech cestách: dialogu mezi generacemi, vzdělávání a práce. S odvahou a kreativitou. Kéž je stále více lidí, kteří se tiše, pokorně a houževnatě den za dnem stávají řemeslníky míru. A kéž je vždy předchází a doprovází požehnání Boha míru!

Dáno ve Vatikánu dne 8. prosince 2021

FRANTIŠEK